

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária - Dr. Varga
Norbert

Magyar alkotmánytörténet

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat MAT-JN-17/EN

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária
egyetemi tanár

Dr. Varga Norbert

egyetemi docens

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba

Tel/Fax: (62) 544-412

E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 5

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

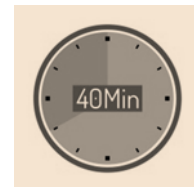
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Az olvasólecke elsajátítását segíti a hozzátartozó videólecke.
5. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
6. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
7. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A rendi kori közigazgatás helyi szervei

Az ország közigazgatása három szinten épült ki:

- az állam egészének a területe,
- középső szinten: a vármegyék, kiváltságos kerületek, és a szabad királyi városok,
- mezővárosok, falvak (a vármegye területén belül).

I. A vármegye

a legmagasabb szintű helyi, közigazgatási szerv, melynek két típusa alakult ki:

- királyi vármegye: kb. a 13. századig állt fenn,
- nemesi vármegye: 1848-ig jellemezte a magyar helyi közigazgatást.

1. a királyi vármegye:

Az államalapítás folyamata hívta életre, erősen függtek a királytól, s ténylegesen még nem volt önkormányzatuk;

a megye kialakulása és szervezete összekapcsolódott a várispánságokkal, amit leginkább az bizonyít, hogy „a várispánság élén álló várispán volt egyszersmind a megyét kormányzó megyésispán.” (Zsoldos Attila)

Élén a király által kinevezett ispán állt, akik az Árpád-korban a királyi tanács tagjai is voltak.

1. A Magyar Királyság vármegyei szervezete 1270 körül (Zsoldos Attila: A királyi vármegye az Árpád-kori Magyarországon. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 24. p.)

Az ispán hatásköre:

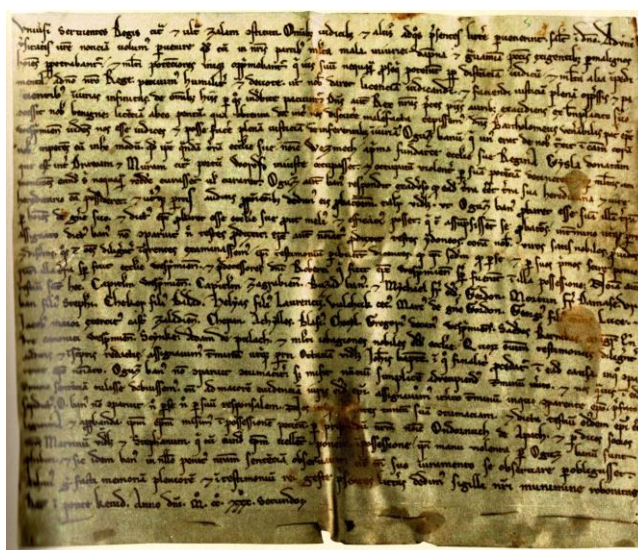
- beszedte a királynak járó jövedelmeket,
- gondoskodott az uralkodói rendelkezések végrehajtásáról,
- gondoskodott a rend fenntartásáról
- hadba vezette a megye katonáskodásra kötelezett lakosait,
- jurisdictiója volt a katonák, a várjobbágyok és a megye szolgáló népei felett.

A vármegyén belül kisebb szervezeti egységek voltak: század és tizedkerületek, élükön a századossal és a tizedessel, legkisebb közigazgatási egység a falu volt.

2. a nemesi vármegye:

a királyi vármegye átalakulását két tényező siettetette a 12-13. században: az egyik meghatározó tényező, a királyi birtokadományozások megnövekedése, amikor már egész vármegyék kerültek eladományozásra. A másik ok a társadalom átalakulása, a serviensek a várjobbágyokkal összefogva az Aranybulla kiadására kényszerítették II. Andrást.

az Aranybullában rögzített jogaikra támaszkodva a zalai serviensek maguk közül választott bírókkal ítékeztek egy világi és egy egyházi főúr birtokvitájában,

2. A kehidai oklevél (Zsoldos Attila: A kehidai oklevél. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 27. p.)

kehidai oklevél (1232): II. András megengedi a zalai servienseknek, hogy maguk közül bírót válasszanak és az általuk hozott ítéleteket végre is hajthassák.

a bíró jogkör, a jurisdictio megszerzése döntő lépés volt a megyei önkormányzat kialakulásának folyamatában, s 1270-es évektől már az ország szinte valamennyi megyéjében az tapasztalható, hogy megyei ügyekben, a bíraskodásban is a megyésispán és a választott négy szolgabíróból álló megyei hatóság jár el.

„az 1267. évi törvényben a nemesi jogok birtokosaiként elismert királyi szerviensnek ügyeit – a központi bíróságokat tehermentesítve – a megyékben tárgyalták, anélkül azonban, hogy a nemesi kiváltságok csorbultak volna.” (Zsoldos Attila)

Ezt követően már közigazgatási feladatokat is ellátnak, s helyi szintű jogszabályokat alkotnak, önkormányzatiság kifejlődésében lényeges, hogy 1267. évi decretum rendelkezése szerint a megyék két – három nemest küldhettek a király által összehívott gyűlésbe.

Meghatározott hatáskörrel bíró tisztségviselők jelennek meg:

- király által kinevezett tisztségviselő: főispán, jegyző,
- választott tisztségviselők: szolgabírók, esküdtek, 16. századtól a jegyző.

a) Főispán

- a király nevezte ki, a királynak tartozott felelősséggel,
- nem kezelhette a királyi birtokokat,
- elnökölt a választott szolgabírók által tartott törvényszéken,
- politikailag jelentős,
- katonai feladatai, hadban ő vezeti a megye hadseregét.

15. századtól kialakult, hogy a király egy-egy családnak vagy valamely országos tisztségviselőnek adományozta a főispáni tisztséget.

örökös főispán: tipikusan egyházi méltósághoz volt kötve, de pl. a nádor Pest megye örökös főispánja is volt; örökletes főispán: egyes családokhoz

volt kötve és azon belül öröklődött a tisztség: pl. Hunyadi család, vagy a Perényi család Abaúj vármegyében.

3. Somogy megye 1498-ban II. Ulászlótól kapott címere (Zsoldos Attila: Megyék a késő középkorban. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 33. p.)

b) Alispán

- a főispán helyettese, kezdetben a főispán familiárisa,
- az 1290. évi törvény elrendelte, hogy a megye élén álló ispán csak nemest állíthat helyettesének;

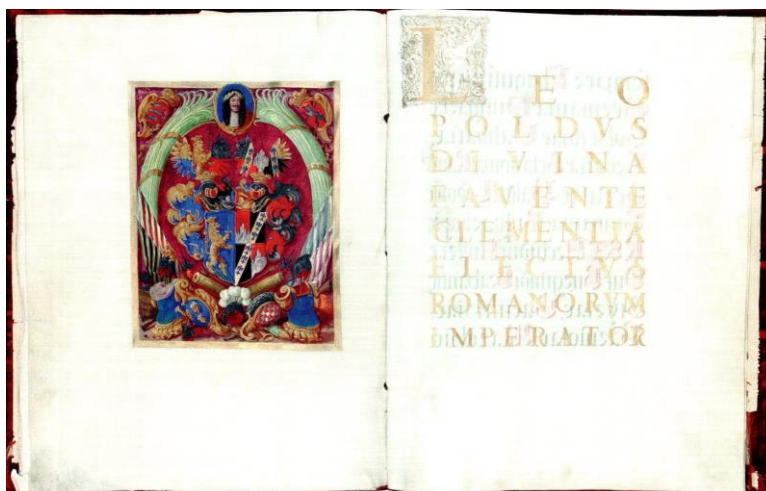
- a vármegye nemessége beleszólást kért az alispán kinevezésébe, előbb három, a megyében élő nemest javasoltak, akik közül a főispán kinevezte az alispánt, a 15. században már a megyei nemések maguk közül választják az alispánt.
- ezt erősítette Mátyás 1486. évi nagyobb decretuma. Ettől kezdve az alispán a megyei nemesség érdekeit képviseli a főispánnal szemben

„...mindenik megyében valamely bárót vagy más jeles és jómódú birtokos embert, a ki tudniillik megfelelőnek és alkalmasnak látszik, kell megyei ispánná kineveznie.

És ilyen alispánul vagy alispánokul az illető megyéből és nem másunnan köteles valamely jeles férfit kiválasztani. ...A kik mindnyájan az írott eskümintá szerint esküt tartoznak tenni; az ispán a királyi felség előtt az alispánok pedig magának a vármegyének színe előtt.” (1486:LX.tc.)

c) Szolgabírók

- a nemesi vármegye első választott tisztségviselői, minden magyar vármegyében Mohács előtt négy-négy szolgabíró választottak egy évre,
- kötelező volt elfogadni a megbízást
- a megyei törvényszéken, az alispán elnöklete alatt bíráskodtak, de más peres és peren kívüli – pl. idézés – ügyel is foglalkoztak.
- ők jártak el a jobbágyok költözési ügyeiben,
- ellenőrizték a megyei úriszék munkáját,
- hadbahívás.

4. Egy rábaközi szolgabíró címereslevele, amely nemességének alapja volt (Dominkovits Péter: Sopron vármegye. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 115. p.)

d) esküdtek

megyénként 8-10 esküdtet választottak, a szolgabíró csak rendszerinti esküdtjével járhatott el,

- e) jegyző: a megye írásbeli teendőinek elvégzéséért volt felelős
- f) táblabírók: végzett jogászok
- g) tiszti ügyész: a megye jogtanácsosa
- h) árvaszéki elnök és az árvaszék ülnökei

3. a nemesi vármegye testületi szervei:

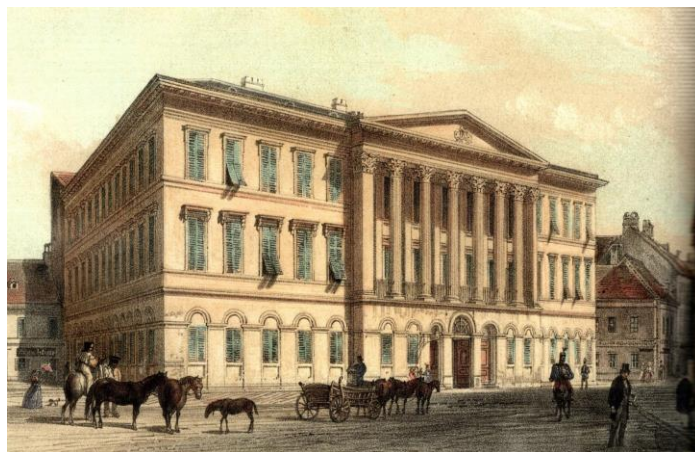
- a) **községiülés:** tagjai a 15. század végéig minden megyei nemes és a megyében birtokkal rendelkező ember – homo possessionatus –, a 15. század végétől már csak a megyében birtokkal rendelkező nemes lehetett a tagja,

hatásköre: önkormányzati feladatok ellátása

- királyi rendeletek kihirdetése és végrehajtása
- megválasztotta a megye tisztségviselőit,
- gondoskodott az adók beszedéséről, ezért már adószedőket is választottak;
- a megyék követeket küldtek az országgyűlésbe, a követek a megye érdekeinek képviselését látták el;
- a megválasztott követek

követutasítást kaptak, amihez tartaniuk kellett magukat

- itt hirdették ki az országgyűlésen elfogadott törvényeket és az uralkodói pátenseket,
- statutumot alkotott, ami helyi törvénynek volt tekinthető, ez különösen a Habsburg dinasztia uralkodása idején volt nagyon fontos, mert a statutummal szembefordulhattak a királyi pátens rendelkezéseivel;
- mind a közigazgatásban, mind a bíraskodásban a megyei hatóságot az alispán és a négy szolgabíró képviselte, akik területileg voltak felelősek működésükért. Ha panasz merült fel ellenük, az egész joghatóságot vonták felelősségre.

5. Pest-Pilis-Solt vármegye székháza a 19. század első felében, ahol a vármegyei közgyűlés, a sedria és a vármegyei tisztségviselők is működtek (Rudolf Alt színezett litográfiája)

b) a sedria = a vármegyei törvényszék

- a nemesi vármegye egyik legfontosabb joga: az önálló jurisdictio
- időszaki bíróság,
- a megyében élő nemesek magán- és büntetőperében járt el, elsőfokon
- a jobbágyság büntetőügyei is idetartoztak, ha a földesúr nem rendelkezett pallosjogú úriszék tartásának a jogával,
- az 1723. évi bírósági reform szervezetileg kettéválasztotta, magánjogi pereket tárgyaló sedria és büntető ügyeket tárgyaló sedria, egyik élén az alispán, a másik élén a másodalispán;
- tagjai a szolgabírók, az esküdtek, a táblabírók és a tiszti ügyész

6. Pest-Pilis-Solt vármegye címere 1836-ból (Stipta István: Változó vármegyerendszer 1876-1941. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 127. p.)

c) az árvaszék:

a 17. századtól megszervezett új testületi szerv, melynek hatásköre a nemesi árvák gyámjainak ellenőrzése és elszámoltatása.

A 17. századtól az egyéni tisztségviselők száma is megnőtt, ami összefüggött az önkormányzatiság fejlődésével és a közigazgatási feladatok növekedésével.

II. A kiváltságos kerületek:

azok a területek, amelyek uralkodói privilégium alapján önkormányzatisággal bírtak, de nem szervezték be a meglévő vármegyerendszerbe.

1. Jászkun kerület

a jászok és a kunok először a tatárjárás előtt kaptak bebocsátást Magyarországra

területére, bomló nemzetségi rendben éltek;

1279: kun törvények: a Duna-Tisza közén telepítették le őket a királyi várbirtokokon

legfőbb bírójuk a nádor, aki a kun nemzetségfővel bíráskodott,

kötelességük a katonáskodás,

adománybirtokokat szereznek a királytól, a 14. századra kialakul a szálláskapitány gyűjtőnév alatt a kun nemesség, alattuk helyezkedett el a mezei kunság, akik a 15. században a szálláskapitány földesúri hatalma alá kerülnek.

a jászok-kunok székekbe szerveződtek: a szék elnevezés mindig a bírói székre utal

7. A Jászkun kerület önállóságát és önkormányzatiságát jelképező pecsétje (Bánkiné Molnár Erzsébet: A jászkun önkormányzat 1239-1876. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 90. p.)

a székek élén a nádor által rendelt bírák és a kunok által választott székkapitányok álltak, akik mellett még a mezei kunság által választott esküdtek vettek részt az igazságszolgáltatásban.

a jászok-kunok kiváltságos kerülete a török hódítás következtében teljes egészében hódoltsági területté vált.

A török kiűzését követően I. Lipót az egész kiváltságos kerületet elzálogosította a német lovagrendnek.

jász-kun **redemptio**: 1745-ben a jászok és a kunok saját erőfeszítésből váltották meg magukat, a 18. század végétől már a jászok-kunok között aszerint tettek különbséget, hogy hozzájárultak-e és mennyivel a redemptiohoz. (redemptus – irredemptus)

A redemptiot követően a kiváltságos

kerület három területi egységre tagozódott: jászok kerületet, nagykunok kerülete, és a kiskunok kerülete.

2. Szepesi tűzlándzsások szabad kerülete

a szepesi tűzlándzsások kabar eredetűek voltak, akik a honfoglalást követően a Felső-Tisza kanyarulatánál éltek, majd észak-nyugati irányba húzódtak. Belőlük lettek előbb a Gömör-örök, majd 1243-tól, amikor IV. Béla kiváltságlevelet adott

számukra szepesi tízlándzsásoknak nevezték őket.

az elnevezés alapja: hogy kiváltságaik fejében minden 1000 hold megművelt föld után 1-1 lándzsás katonát kellett a király hadseregébe küldeni.

ezzel helyi nemesekké váltak, az országos nemességtől annyiban különböztek, hogy szállásterületükön nem érvényesült a ius Regium, nem szállt vissza a birtok a királyra. Ha a tízlándzsásnak nem volt fiú utóda, akkor a leánya örökölte a földet azzal a feltétellel, hogy a leány férje magára vállalja a lándzsás katona kötelezettségét.

1804-ben ez a terület beolvadt Szepes vármegyébe.

3. Szepesi szászok

A 12. század során telepedtek meg a Szepességben. Első kiváltságlevelüket IV. Bélától kapták, amit V. István 1271-ben megerősített.

A szepesi szászság 24 város szövetsége volt, élén a király által kinevezett ispán állt, aki a szász önkormányzat által választott tisztségviselőkkel együtt bíraskodott Lőcsén, a szászok központjában. Saját szokásjogot alkalmaztak, amely a Szásztükörben és a magdeburgi jogban gyökerezett. A szepesi szász szokásjogot 1370-ben gyűjtötték össze: **Zipser Willkür**.

Zsigmond Lengyelországnak elzálogosított 13 várost, de önkormányzatukat meg tudták őrizni, ellentétben a Magyarországon maradt városokkal, amelyek földesúri hatalom alá kerültek.

Mária Terézia 1772-ben Lengyelország első felosztását követően Magyarországhoz csatolta az elzálogosított városokat, visszanyerték önállóságukat és a saját maguk által választott gróf vezetésével önálló kerületet alkottak 1876-ig.

8. A Nagy Lajos király által megerősített Zipser Willkür egy oldala
(<http://www.oszk.hu/kiallitasok/cipszerek-es-reformacio-kiallitas-szepessegi-szaszokrol>)

Székely kerületek és az erdélyi szászok kerülete az Erdély alkotmánytörténete olvasóleckében található.

III. Szabad királyi városok

a város fogalma:

gazdasági értelemben: ipari – kereskedő foglalkozásúaknak jelentős számban tömörítő település

jogi értelemben: közvetlenül a királynak lett alárendelve, nem tartozott a megye joghatósága alá.

A magyar város fejlődése a 13-században indult meg.

Városaink polgársága több rétegből alakult ki a 13 – 14. század folyamán:

- hospesek,
- felszabaduló várnépek, illetve udvari szolgálónép,
- egyénileg beköltöző parasztok.

9. Esztergom címereslevele, amely biztosította számukra a szabad királyi városi jogokat (H. Németh István: Szabad királyi városok. A polgári önkormányzat kezdetei Magyarországon. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 103. p.)

1. a városi jog:

Magyarországon a 13-15. század között alakult ki az uralkodóktól kapott privilégiumok alapján.

alapja a *hospes jog*,

a kifejlett városi jog gazdasági és jogi kiváltságokat tartalmazott:

gazdasági jogok:

- nem álltak földesúri hatalom alatt,
- a városi közösség telektulajdonos, kisebb regale jövedelmek haszonélvezője,
- nem tartozik földesúri szolgáltatásokkal,

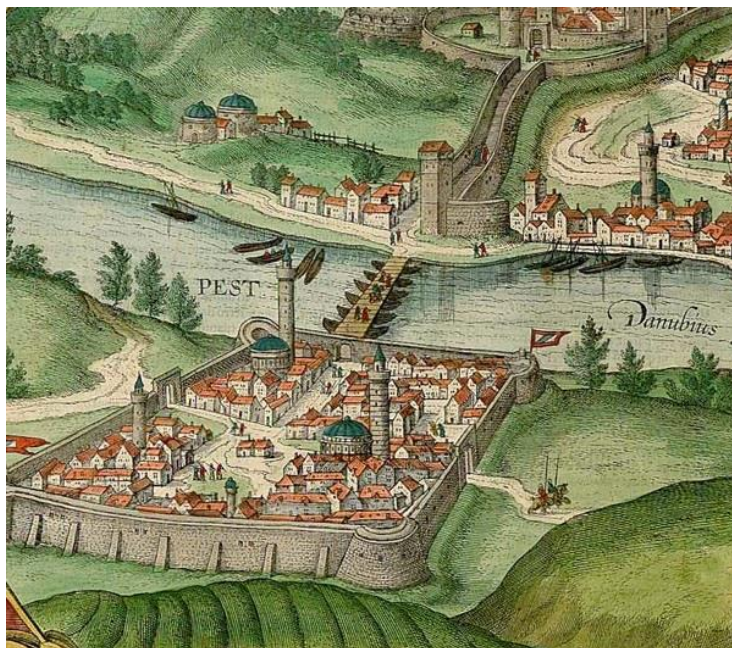
- mentes a királyi beszállások alól,
- árúmegállító jog,
- út, rév-, vásár és részben vagy egészben mentesültek a harmincadvám alól,
- megilleti őket az ipaüzés és a kereskedés joga

gazdasági kötelezettségek:

- egyházi tized fizetése,
- királynak járó cenzus,
- várépítés, katonaállítás,
- saját önkormányzat fenntartásának költsége.

jogi kiváltságok:

- önkormányzati tisztségviselők megválasztása: bíró, esküdtek
- szabad plébánosválasztás,
- városi bíróság: mely elsőfokon járt el az adott szabad királyi város polgárainak magán – és büntetőügyeiben,
- személyében szabad, de csak a városi közösség teljes jogú tagjaként,
- statútumalkotási joga volt.

10. Pest városának ábrázolása 1616-ban. A várost a szabad királyi városokat jellemző városfal veszi körül. (Georg Hoefnagel metszete)

Mind ezek a jogok csak azokat illették meg, akik házzal, telekkel rendelkeztek az adott városban, valamely céhnek voltak a tagjai, lefizették a polgárok közé való felvétel díját.

városi privilégiumlevelek: a polgárokat megillető gazdasági és jogi kiváltságokat ún. városi privilégiumlevelekbe foglalták.

az első ismert városi privilégiumlevelet Székesfehérvár kapta, amit 1237-ben megerősítettek.

IV. Béla a tatárjárást követően egy-egy települést városi rangra emelt azzal a

kötelezettséggel, hogy védelmi célból városfalakat kell építeni.

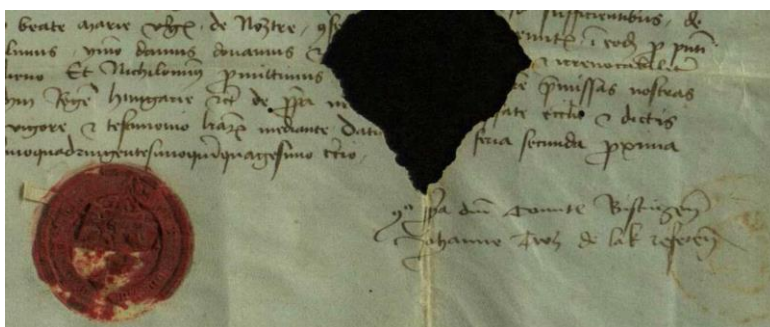
Anjouk is támogatták a városok fejlődését.

Luxemburgi Zsigmond **1405**-ben kiadta az ún. **városi dekrétumot**, amely később a kialakuló polgári rend rendi kiváltságlevele lett.

- saját bíró és plébános választás,
- csak saját városuk vonhatta felelősségre őket,
- bírói út betartása nélkül nem foszthatók meg személyes szabadságuktól,
- más polgár adóssága miatt nem vonhatók felelősségre,
- szabadon örökölhettek birtokaikat,
- a királynak egy összegben adóznak.

a 15. század végén a városok elérték, hogy a városi törvényszéktől fellebbezés alapján saját főbírójuk legyen. Ez lesz a tárnokmester, akinek bírótársai az ún. tárnoki városokból küldött bíró. Ebből alakult ki a tárnokmester ítélőszéke, a **tárnoki szék**, amelynek Buda lett a központja. A török hódoltság alatt átköltözött Pozsonyba, majd Buda visszafoglalása után, ismét Buda székhellyel működött. Az itt alkalmazott jogot *Laki Thuz János* foglalta össze az ún. **tárnoki cikkelyekbe**.

A magyar polgárok által lakott városok is megszerzik azt a jogot, hogy önálló főbírójuk legyen: ő lesz a személynök, és az általa vezetett bírói fórum a **személynöki szék**.

11. Laki Thuz János aláírása Hunyadi János 1453-ban kelt oklevelén (<https://varlexikon.hu/oreglak>)

a szabad királyi városok a 15. század közepén, második felében kaptak meghívást az országgyűlésbe, ezt követően követeket választottak és követutasítást készítettek.

2. a szabad királyi városok szervezete

élén az egy évre választott **főbíró** állt, aki mellé 12 **esküdtet** választottak,

Szabad királyi városi rang országgyűlési elismerésének éve	Magyar név	Latin név	Német név	Mai név	Ország
1608 előtt	Pozsony	Posonium	Pressburg	Bratislava	Szlovákia
	Sopron	Sempronium	Odenburg	Sopron	Magyarország
	Nagyszombat	Tyrnavia	Tyrnau	Tmava	Szlovákia
	Kassa	Cassovia	Kaschau	Kolice	Szlovákia
	Bártfa	Bartpha	Bartfeld	Bardejov	Szlovákia
	Eperjes	Eperies	Preschau	Prešov	Szlovákia
	Lőcse	Leutsovia	Leutschau	Levoča	Szlovákia
	Kisszeben	Cibinium	Zeben	Sabinov	Szlovákia
	Szokolca	Sakolcium	Skalitz	Stalica	Szlovákia
	Trencsén	Trentsinium	Trentschin	Trenčín	Szlovákia
	Zágráb	Zagrabia	Agram	Zagreb	Horvátország
	Várasd	Váradinum	Wáradin	Várasd	Horvátország
	Kőrös	Crisium	Kreuz	Križevci	Horvátország
	Kapronca	Caprontza	Kopreinitz	Koprivnica	Horvátország
	Selmecbánya	Schemnicium	Schemnitz	Banská Štiavnica	Szlovákia
	Besztercebánya	Neosolium	Neusohl	Banská Bystrica	Szlovákia
	Libetbánya		Libethen	Lubietová	Szlovákia
	Bakabánya		Pukantz	Pukanec	Szlovákia
	Bélabánya		Dullen	Banská Belá	Szlovákia
	Körmöcbánya	Cremnicium	Kremnitz	Kremnica	Szlovákia
	Ujbánya	Regiomontanum	Königsberg	Nová Baňa	Szlovákia
1609	Modor	Modorinum	Modern	Modra	Szlovákia
1638	Szentgyörgy	Sanct Georgius	Sankt Georgen	Svätý Jur	Szlovákia
1638	Bazin	Bazinium	Bösing, Pösing	Pezinok	Szlovákia
1649	Kőszeg	Ginsium	Güns	Kőszeg	Magyarország
1649	Kismarton	Kismartonium	Eisenstadt	Eisenstadt	Ausztria
1655	Késmárk	Kesmarkum	Kasmark, Käsemark	Késmárk	Szlovákia
1655	Brezsóbánya		Bries, Briesen	Brezno	Szlovákia
1681	Ruszt	Rustum	Rust	Rust	Ausztria
1715	Debrecen	Debretinum	Debrezin	Debrecen	Magyarország
1715	Buda	Ofen	Ofen	Budapest	Magyarország
1715	Pest	Pestinum	Pest	Budapest	Magyarország
1715	Székesfehérvár	Albaregalis	Stuhlweissenburg	Székesfehérvár	Magyarország
1715	Esztergom	Strigonium	Gran	Esztergom	Magyarország
1715	Szatmárnémeti		Sathmar	Satu Mare	Románia
1715	Szeged	Segedinum	Segedin	Szeged	Magyarország
1715	Zeng	Segnia	Zeng	Senj	Horvátország
1751	Győr	Iaurinum	Raab	Győr	Magyarország
1751	Komárom	Comaromium	Komorn	Komarno	Szlovákia
1751	Újvidék	Neoplanta	Neusatz	Novisad	Szerbia
1751	Zombor	Zomborinum	Sombor	Sombor	Szerbia
1790/91	Temesvár	Temesvarinum	Temeschwar	Timișoara	Románia
1790/91	Szabadka	Maria Theresianopolis	Maria Theresianopol	Subotica	Szerbia
1790/91	Pozsega	Posega	Poschega	Požega	Horvátország
1790/91	Károlyváros	Carlostadium	Karlstadt	Karlova	Horvátország
—	Pécs	Quinqueeclesiae	Fünfkirchen	Pécs	Magyarország
—	Arad	Aradinum	Arad	Arad	Románia

12. A szabad királyi városi ranggal rendelkező városok felsorolása. Pécs és Arad városának szabad királyi városi rangra emelését a magyar országgyűlés elutasította (H. Németh István: Szabad királyi városok. A polgári önkormányzat kezdetei Magyarországon. Rubicon XXIX. évf. 3-4. sz. (2018) 108. p.)

századra kialakult szervezete 1848-ig megmaradt.

a városok két további tisztségviselője: a **polgármester**, aki a főbíró helyettese és a város gazdasági ügyeit intézte, és a **városkapitány**: aki a város védelméért volt felelős.

legfontosabb testületi szerve: a **város közgyűlése**, aminek mindenki, aki az adott város polgárjogával rendelkezett a tagja volt.

a 15. századtól már nem a közgyűlést, hanem a **nagyobb tanácsot** hívják össze, ez az adott város 100 legjelentősebb polgárának gyűlése. Elnöke a szószóló. Feladata a magistratus ellenőrzése.

a nagyobb tanács tagjai közül választották meg a 15 fős **magistrátust**, amely ténylegesen irányította az adott várost. Ennek a magistrátusnak volt tagja a főbíró, polgármester, városkapitány.

Városi törvényszék: élén a főbíró, aki az esküdt társakkal bíraskodott.

A szabad királyi városoknak a 15.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Ki volt az ispán? Mik voltak a feladatai?
2. Mikor és hogyan jött létre a nemesi vármegye?
3. Hogyan alakultak át az ispán hatáskörei a főispánná alakulásával?
4. Milyen szerepet töltenek be az alispán és a szolgabírók a nemesi vármegyében? Miben befolyásolták a vármegye önkormányzatiságát?
5. Soroljon fel legalább hat vármegyei tisztviselőt!
6. Kik a vármegyei közgyűlés tagjai? Milyen hatáskörei vannak?
7. Mutassa be a vármegyei törvényszéket!

8. Milyen kiváltságos kerületeket ismer? Miben térnek el a vármegyéktől?
9. Milyen viszonyban voltak egymással a vármegyék és a szabad királyi városok a rendi korban államszervezeti szempontból? Mikor kapták önkormányzati kiváltságukat a szabad királyi városok?
10. Hogyan épült fel a szabad királyi városok szervezete?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 144-169. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanytoritenet-osiris-tankonyvek-2003/?pg=0&layout=s>

AJÁNLOTT IRODALOM

Bánkiné Molnár Aranka: A jászkun önkormányzat 1239-1876. Rubicon 2018/3-4

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014